

Kersnikovo, Vekoslavo Oblakovo, Franjo Hausmanovo, Ljudmilo Gomilščakovo, in še sedaj v naši sredini živečo Lujizo Pesjakovo.

Slovstvo je sicer pri nas le postranska zabava poleg dejanskega vsakdanjega dela in vendar ima svojo važnost, ako se v obzir vzamejo sorodna plemena slavjanska in ako se vedno dela v duhu vzajemnosti slavjanske na jugu in na severu.

Nam v Ljubljani je posebno treba po znanstvenih načelih umno osnovanega dekliškega zavoda za narodno izobraženost, o katerem predmetu bi danas preobširno bilo govoriti, toraj gledé na važnost blagonosnega delovanja ženskega spôla še vam naj navedem pesnikove besede:

Žene spoštujte, sadé nam umetno
Cvetlice rajske v živetje posvetno,
Sladke ljubezni napletajo vez
Pod zagrinjali navade ljubljive
Krasnega čutljeja plamene žive
Skrbno redijo z ročico nebes.

Jaz pa še dostavljam: Naj naše domorodkinje slovensko nježno občutljivost združijo z ameriškansko praktičnostjo in rojena bode zedinjena srečna Slovenija.

Krajepisne stvari.

Suhorje.

Etimologična črtica. *)

Dragi čitatelji „Novic“ naj mi dovolijo, da ob kratkem razjasnim napačno razlaganje in nepravilno pisavo imena Suhorje (vasí na Notranjskem). Nek etimolog slovenski razlaga to imé od suhega kraja. Jasno je ko beli dan, da Suhorje (pravl. Suhorja) v primeri z drugimi kraji na Notranjskem, malo vé o suši. Na južni strani te vasi teče Suhorca, na severni pa znamenita Reka. Na malem prostoru ima kraj tudi dovelj „izvirkov“, ki v največi suši ne presahnejo, na priliko: v Javorji, Rebrnicah, Stražci, na Pojalah, Nabrecah itd. Lepa zelena gruda vidi se tudi ondi, kjer je sekira z lesom hudo gospodarila. Da vsa okolica bila je ob času, ko so se prvi Slovenci ondaj naselili, veliko bolj z grmovjem obraščena kakor zdaj — toraj manj suha, je verjetno. Kraj, kjer je dovelj vrelcev, — popolnoma obledinjen (obraščen) z nasajenimi gaji vsakovrstnega žlahnega sadja in lepimi vinogradi, kjer je ves prizor tako rekoč priljubljeno romantičen, kaže dovelj, da treba iztolmačiti imé Suhorje iz kakovega družega vira. Jaz bi to imé razlagal naravno od Suhorce, potoka, ki izvira na južni strani Ostrožnegabrda. Vije se na dalje ob ostrožkem gozdu, kjer je že tako močan, da obrača trem mlinarjem velika kolesa. Rahlo šumlja pod suhorsko vasjo bolj v dolgozasukanih tirih ili strugah, ter se pod vasjo Bujami z mirnim tekom v Reko zliva. — V novi knjižici bral sem na eni strani Suhorje, a na drugi „v Suhorju“. O tej veliki in skoraj zastarani napaki govoril sem z nekim gospodom, ki v tej struki včasi ktero vgane, a on me zavrne in pravi: „jaz razlagam Suhorje, enako kakor Zagorje, Primorje itd., toraj v Zagorju, Suhorju, Primorju. Evo vam logike, o etimologiji slovenski! Ako ljudstvo izgovarja: Matenje vas, Burje, Šturje, Suhorje, namesti Matenjavas, Burja, Šturja, Suhorja itd., ravno tako napačno Zagurje, Primurje, namesti Zagorje, Primorje; bomo mar tudi tako po prostorečju pisali?

*) Velečenjenemu g. Davorinu Trstenjaku in tudi drugim v razsodbo.

Suhorja leži na vrhu hriba, iz kterega se lahko vidi na severni strani vsa lepa reška dolina, na južni pa globoko požlebbe: Padež in Suhorca. Predlog „na“ velja tukaj v pravem slovničnem pomenu, in tudi ljudstvo ga upotrebuje čisto pravilno: na Suhorji, na Suhorju, nikdar pa: v Suhorju ali na Suhorju.

Vovk.

Slovenske uganjke

in njihov pomen za slovensko mitologijo.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje in konec.)

VII.

*Kolo letélo
Od jutra do noč,
Večer se je strlo,
Pa vendar drugoč
Blo drugi dan celo,
In spet se potoč'.*

Kaj je to?

Ta uganjka pomeni solnce. Ni mi treba obširniše dokazovati, da so si vsi stari narodi solnce mislili kot tekajoče kolo. Pa tudi blisk so si stari Slovenci mislili kot ognjeno kolesce, kar potrjuje sledeča uganjka:

VIII.

*Smuk — smuk — Kam zletí,
Kolosuk, Tam gorí! —
Kaj je to?*

Že pri starih Grkih najdemo v Iksionovem mitu, ki je privezan s kačami (simboli bliska) na ognjeno kolesce, ki se suče v zraku, — predstavo, da so si mislili blisk kot hitro sukajoče se kolesce, ktero smukne z neba na zemljo, ¹⁾ in enake nazore je našel Kuhn ²⁾ pri starih Indih in Schwartz ³⁾ pri Germanih.

Tudi stari Noričani so si mislili blisk kot kolesce, ker na noriških penezih, ⁴⁾ najdenih v Lembergu, 2 uri od Celja proti dobernskimi toplicam (Bad Neuhaus) se vidi na aversi ljuta možka glava, na reversi konj, tudi simbol boga groma, nad konjem kolesce, pod konjem pa Perunovo kladvo; in pa Perunov prôtek (Blitzruthe); blisk naimer. Polaci še dandanes blisk imenujejo „Perunov prątek“, Peruns (eiserne) Blitzruthe. Boga groma in bliska so si mislili Slovani tudi kot nebeskega kovača, kateri kuje blisk na naklu, kar potrjuje sledeča uganjka:

IX.

*Star kovač, —
Ropotač, — (variant: Godernjač)
Z železnim maclom,
S silnim naklom,
Šibe kuje,
No kaznuje
Grešni svet.*

Kaj je to?

Pri Rusih se nebeski kovač veli Kuzma Demjan, ⁵⁾ ki je ubijalec zmaja, pozoja; primeri staroslov. КОУЗНЬ (kuzn') res e metallo cuso factae, КОУЗНЬЦЬ (kuznec') faber, kovač. Demjan gotovo ni druga nego Dimjan, ker v ruskih narečjih pomenja démit, dimit,

¹⁾ Primeri Jakoby „Myth. Wörterb.“ sv. Ixion. ²⁾ Kuhn „Die Mythen von der Herabhöhlung des Feuers“ str. 21. ³⁾ Schwartz „Heutige Volksglaube“ str. 20. ⁴⁾ Obrazce glej pri dr. Fr. Pichler „Repert. steir. Münz.“ fig. 50. 51. ⁵⁾ Potebnja „o myth. značenj.“ stran 10.

rauchen,*) toda Kuzma - Demjan = Kuznec — kovač dimjan, faber fumans, fumiger. Ker so si sedež boga groma in bliska mislili na visokih gorah, kjer se gromski oblaki zbirajo, dobile so gore imena Naklo, Kladvo pa orodji gromovnika, kakor na Gorenskem, dalje Macel, kakor na Štajarskem. Pod Maclom je ves Kuzminci, kar opominja na nebeskega kuzneca — kuzmo — kovača bliska. Ti nazori so tudi vladali pri starih Indih, — bog groma in bliska ima kladvo: Mudgala, in staroskandinavski Thôrr, kladvo: Mjôlnir = staroslov. molnja, od korenike: mel, conterrere. —

Toliko objavim po meni med slovenskim narodom nabranih uganjk s presrečno željo, da bi prijatelji narodnega blaga marljivo otimali pozatljivosti „poslednje sledi poganskih starih Slovencev“, da govorim z besedami dr. V. F. Kluna.

Slovstvo zgodovinsko.

* Opis in zgodovina Trsta in njegove okolice, pa še marsikaj družega o slavjanskih zadevah. Te knjige je že izšlo 12 snopičev; ona šteje dozdej 200 strani in obsega opis Trsta in okolice, razen tega pa še mnogo zgodovinskega razgleda starodavnih in sedanjih Slovanov. Marljivi pisatelj Godina-Verdelski namerava nadaljevati hvalevredno delo; naj mu tedaj nihče podpore ne odreče, kdor se šteje v vrsto rodoljubov slovenskih, in kdor previdi, da tudi izdajatelj te knjige mora hoditi trnovo pot. — Naročnina znaša od meseca aprila naprej 60, in tedaj za tri mesece 20 soldov. Delo bo napredovalo najmanj še eno leto. Kdor želi imeti snopiče, ki so prišli doslej na svitlo, jih še lahko dobí za 80 soldov. (J. G. V. stanuje v hiši g. Svetina št. 28 Via Farnedo.)

* Znani kranjski zgodovinar P. pl. Radič (sedaj bivajoč v Beču) je ravnokar na svitlo dal brošurico pod naslovom: „Die Freiherrn von Grimschitz“. To zgodovinsko delo je posvečeno najmlajši baronici te rodbine kranjske o priliki njene možitve s sinom bivšega ljubljanskega prof. Šulc-a pl. Strašnickega. — Gospod Radič je jako marljiv preiskovalec naše zgodovine; njegova literarna dela so tedaj važna zaradi preiskave mnogih, dozdej manj znanih zgodovinskih stvari. Tako je tudi v tej brošurici posebno zanimivo, kar pl. Radič piše o prvem kranjskem deželnem glavarju, o „akademiji operosorum“ itd. Posebno je pa hvale vredno še to, da pisatelja resnica in pravica vodi, da svetu odkriva prednosti kranjske dežele in njenih prebivalcev in da vse popisuje z gorečo besedo in s živo ljubeznijo do svoje očetnjave. Tako se djanskimi dokazi najbolj zavračajo obrekovanja, ki jih nepošteni pisuni o naši deželi trosijo po svetu.

Dopisi.

Trst 6. aprila. — Zadnje mrzlo vreme je tudi pri nas škodo napravilo; sneg je zapadel vso okolico do morja, ki je tri dni ležal, in ko je potem burja začela, je vse zmrznilo, tako, da je mnogo tisoč forintov škode; sadja ne bo skoro nič; jabolane, ki so ravno cvetle, je burja do malega posmodila; trti vendar ni škodovala; vrtna zelenjava pa je vsa pokončana; ne bomo tedaj tako brzo salate imeli, kakor smo se nadjali. — Kar

*) Po ruskih narodnih povestih je Kuzma Demjan, kateri ima tudi priimek božji koval', božji kovač skoval prvi plug (glej Afanazjev, Skaz. II. 100. V pogansko-krščanskih ruskih legendah sta Kuzma-Demjanovo mesto pozneje zasela sv. Kozma in Damjan. Pis.

se političnih reči tiče, je podoba, da so tukajšnji Lahi in Lahoni svoj projekt zedinjenja Istrije, Trsta in Gorice ravno tako hitro popustili, kakor jim je v glavo skočil, toraj nam o tem še govoriti ni treba več, ker so že sami sprevideli, da mlatijo prazno slamo. Mladi tukajšnji burovži, ki so pod Garibaldijevo zastavo služili, se na tihoma vračajo nazaj; ne davno sem slišal dva taka „junaka“ na kolodvoru, ki sta došla z laškim vlakom; ustila sta se, da jih je vsak najmanj sto ubil itd. — Primorci z veseljem pozdravljamo namen dr. Razlaga zaradi pomnoženja „Pesmarice“, a to želimo, da bode nekoliko pesem tudi s cirilico tiskanih, kajti mnogo mladenčev in gospodičin se tukaj uči cirilico; in to nam je lepo znamenje. Zagotavljam, da, kedar jo bomo pri tukajšnjem bukvarju Šimpfu videli, je obilo nakupimo.

Rojan 7. aprila. (Čitalnica naša) napravi na belo ne belo nedeljo 16. dne t. m. veliko „besedo“ z deklamacijami, petjem, igro „Samo, prvi slovenski kralj“, in tombolo. Dohodki besede so namenjeni ubogim Dalmatincem v pokrajinah Narente, po povodnji poškodovanim in v reve in nadloge pahnjenim. Ker je igra v jako dobrih rokah, nadjati se je prijetnega večera. Vljudno vabi tedaj odbor ude in rodoljube v to zabavo. Vstopnina za vsako osebo je 50 soldov.

Za odbor:

Ivan Dolinar, tajnik.

Iz Gorice 10. apr. — Lahoni hočejo med Slovenci zvonec nositi v vsakem oziru, a ne znajo ga. Celemu mestu je znano, kako so se vedli cvetni teden laški pripravniki proti slovenskim. Oni čas je povabila cerkev tudi goriške dijake k duhovnim vajam. Brzo pa se zoper to vnela silna agitacija od strani lahonske. Pri Slovencih je vendar le bila bob v steno. Laški preparandi po svojej trmi niso hoteli k duhovnim vajam, Slovenci pa so pošteno slušali zakon. Še tacih odgojiteljev mladine manjka ubogi Avstriji!

Iz Vranskega 5. aprila. — Danes je umrl naš občespoštovani čitalnični ud gosp. Anton Pirš, nadučitelj v pokoji in posestnik na Vranskem, 79 let star. Rajniki je bil krog in krog poznan kot izvrsten učitelj, iskren rodoljub in prijatelj občnega napredka. Bog mu daj diko nebeško!

Odbor čitalničin.

Iz vipavske doline 5. aprila. — Naši Vipavci, posebno pa vipavski „Sokol“, so se začeli po taborovanji sopet živo gibati; izdelujejo med drugim zdaj tudi napravo za glediščine igre, in hočejo začetek narediti z opereto, kateri je imé „Prepir o ženitvi“. Mala stvarca je neki prav zanimiva, ker se djanje suče med kmeti.

Iz okolice ljubljanske. (Okrajni šolski svèt okraja ljubljanskega) je v poslednji svoji seji določil, da uraduje v slovenskem jeziku s krajnimi šolskimi sveti, in da izreče željo sl. deželnemu šolskemu svetu, naj mu dopisuje tudi v slovenskem jeziku. *)

Iz Gorenskega 1. aprila. — Vže drugo leto teče, odkar je naš rojak in pesnik Šimon Jenko preselil se v boljše življenje. Po njegovi smrti začeli so rodoljubi nabirati doneske za njegov spominek, ki naj se mu postavi na gomili, in v ta namen ustanovil se je poseben odsek rodoljubov v Kranji, kamor naj se doneski pošiljajo. Ker pa omenjeni odsek dosehal nobe-

*) Kolikor je nam znano, odpisuje c. k. deželni šolski svèt vselej okrajnim šolskim svetom v tistem jeziku, v kakoršnjem se mu dopisuje. Treba je tedaj vsem okrajnim šolskim svetom dopisovati le slovenski, in dobili bodo odpise v istem jeziku. Če šolske oblasti same ne bodo uradovale v domačem jeziku, kako hočemo v ljudskih šolah zahtevati národni jezik! Vred.